

မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုကြောင့် ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ
ကျေးရွာများ၏ လူမှုစီးပွားဘဝများ နိမ့်ကျလျော့ပါးနိုင်ခြေအား
လေ့လာကြည့်ရှုခြင်း

မိတ်ဆက်

ကချင်ပြည်နယ် ချီဖွေမြို့နယ်ရှိ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ထုတ်လုပ်မှုများ၊ တူးဖော်ထုတ်လုပ်မှု၏ နောက်ဆက်တွဲ ဆိုးကျိုးများကို Myanmar Resources watch (MRW) သည် မြေပြင်ကွင်းဆင်း၍ မှတ်တမ်းများရယူပြီး တွေ့ရှိချက်များကို ရေးသားထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည်။ တွေ့ရှိချက်များ ရေးသားရာတွင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ထုတ်လုပ်မှုကို ပြုလုပ်နေသူများ၊ တူးဖော်မှုမှ အခွန်ဆက်ကြေးကောက်ယူနေသူများ၊ တူးဖော်မှုကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှုများ၊ မိုင်းလုပ်သားများ၏ ထိခိုက်နစ်နာမှုများ စသည့်အကြောင်းအရာများကို ရေးသားဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ယခုအကြိမ်တွင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုကြောင့် ဒေသတွင်းနေထိုင်သူ ဒေသခံတို့၏ လူမှုဘဝအပေါ် ရေရှည်ဆိုးကျိုးသက်ရောက်နိုင်သော ဖြစ်နိုင်ခြေများကို လူမှုရေးအညွှန်းကိန်းအချက်အလက်များနှင့် မြေရှားသတ္တုတွင်းများကို နိုင်ငံတကာမှ သုတေသနပြုထားသော အချက်အလက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပြီး သုံးသပ်တင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အချက်အလက်များစုဆောင်းရာတွင် MRW မှကိုယ်တိုင်မြေပြင်သို့သွားရောက်၍ ကောက်ယူခဲ့သော အချက်အလက်များ၊ ယုံကြည်စိတ်ချရသော Website များမှ အချက်အလက်များကို စုစည်းအခြေခံထားပါသည်။ မြေပြင်ရှိအချက်အလက်များကောက်ယူရာတွင် လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေသော နိုင်ငံရေးနှင့် လုံခြုံရေးအခြေအနေအရ အကန့်အသတ်များရှိသောကြောင့် MRW ၏ ရေးသားဖော်ပြချက်များသည် အချို့နေရာများတွင် လိုအပ်ချက်များ ရှိနေနိုင်သော်လည်း အတတ်နိုင်ဆုံး ခြုံငုံမိနိုင်ရန် ကြိုးစားထားပါသည်။

ဤသုတေသနသည် ဒေသခံလူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ရေရှည် လူမှုစီးပွားရေး အကျိုးဆက်များကို သုတေသနအချက်အလက်များနှင့် ယုံကြည်စိတ်ချရသော အင်တာနက်ရင်းမြစ်များကို အသုံးပြု၍ ဆန်းစစ်ခဲ့သည်။ ယင်းအတူတူသော လူမှုစီးပွားရေးပြဿနာများသည် တရုတ်နှင့် အာဖရိကရှိ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများတည်ရှိရာ ဒေသများတွင်လည်း တွေ့ရှိရသည်။ ထိုဒေသများတွင် အမြတ်ထုတ်ယူမှုများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှုတို့သည် ဒေသခံလူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ တောင့်တင်းမှုကို နည်းပါးစေခဲ့ကိုတွေ့ရသည်။¹

¹Mudd, G.M., & Jowitt, S.M. (2014). *Social and Environmental Impact of the Rare Earth Industries*.

နောက်ခံအကြောင်းတရား

ချီဖွေမြို့နယ်သည် ကချင်ပြည်နယ်၊ ချီဖွေခရိုင်တွင် ပါဝင်သော မြို့နယ်အဆင့်မြို့ဖြစ်ပြီး မြစ်ကြီးနားမြို့မှ အရှေ့မြောက်ဘက် ၈၈ မိုင်ခန့်အကွာ မေခမြစ်အရှေ့ဖက်ကမ်းပေါ်တွင် တည်ရှိသည်။ ယခုအချိန်တွင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှု အများဆုံးတည်ရှိသော ပန်ဝါမြို့သည် ချီဖွေမြို့နယ်၏ မြို့နယ်ခွဲတစ်ခုဖြစ်ပြီး ချီဖွေမြို့နှင့် မိုင် ၄၀ ခန့်ကွာဝေး၍ အရှေ့တောင်ဖက် တရုတ်-မြန်မာနယ်စပ်တွင် တည်ရှိသည်။ မြောက်ဖက်တွင် လောခေါင်၊ ထော်ဂေါ့၊ ဆော့လော်မြို့များသို့ မော်တော်ကားလမ်းဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်။ ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများသည် အဓိကအားဖြင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းကို အဓိကထားလုပ်ကိုင်ကြပြီး၊ ရှောက်ကော(ဆောင်ကော်)နှင့် သစ်ကြားသီးသည် ဒေသခံများအတွက် အဓိကဝင်ငွေအရင်းအမြစ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ထိုဒေသတွင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ထုတ်လုပ်ရန်အတွက် စမ်းသပ်မှုများကို တရုတ်လုပ်ငန်းရှင်များက ၂၀၀၈-၀၉ ခုနှစ်ကတည်းက စတင်ပြုလုပ်ခဲ့ကြပြီး ၂၀၂၁ ခုနှစ် စစ်အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်းတွင် တူးဖော်ထုတ်လုပ်မှုများသည် လျင်မြန်စွာ များပြားလာခဲ့သည်။ ထိုတူးဖော်မှု၏ နောက်ဆက်တွဲဆိုးကျိုးအနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှုများအပြင် ဒေသအတွင်းရှိ ရှောက်ကော၊ သစ်ကြားနှင့် ချဉ်စော်ကား စသည့်တို့ကို စိုက်ပျိုးသော ဒေသခံတောင်သူများသည် ဈေးကွက်ရှားပါးလာခြင်း၊ ဈေးနှုန်းအတက်အကျ၊ မြေယာပြဿနာ စသော ဖိအားများ၊ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထိုရင်ဆိုင်မှုများသည် ဒေသခံတောင်သူများ၏ လူမှုစီးပွားအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိခဲ့ပြီး အပြောင်းအလဲများစွာ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ၂၀၂၁ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် မြေရှားသတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများ လျင်မြန်စွာများပြားလာပြီး ဒေသခံ၏သီးနှံဈေးကွက်များကို ပျက်စီးခဲ့သည်။ ယင်းပြဿနာများသည် တရုတ်နိုင်ငံ Jiangxi ပြည်နယ်ရှိ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုဒေသများတွင်လည်း မြေနှင့် လယ်ယာများပျက်စီးခဲ့ပြီး ဂေဟစနစ်မတည်ငြိမ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။^၂

2

<https://my.wikipedia.org/wiki/%E1%80%81%E1%80%BB%E1%80%AE%E1%80%96%E1%80%BD%E1%80%B1%E1%80%99%E1%80%BC%E1%80%AD%E1%80%AF%E1%80%B7>

3

Weng, J., et al. (2013). Environmental and Social Impacts of Rare Earth Mining in China.

အနှစ်ချုပ်

ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများသည် စိုက်ပျိုးရေး၊ အထူးသဖြင့် ဆောင်ကော်ပင်များနှင့် သစ်ကြားသီးများ စိုက်ပျိုးခြင်းစသည့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများအား ၎င်း၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းအတွက် မှီခိုနေရပါသည်။ သို့သော်လည်း ထိုဒေသတွင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ရေး ပေါ်ပေါက်လာပြီးနောက် သတ္တုတူးဖော်ရေးအတွက် မြေယာသိမ်းယူမှုနှင့် ဒေသတွင်းသီးနှံများ၏ ဈေးကွက်ပျောက်ဆုံးသွားခြင်း စသောပြင်ပဖိအားများသည် ရပ်ရွာ၏စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှုနှင့် ရိုးရာလူနေမှုပုံစံကို သိသိသာသာစိန်ခေါ်မှုများဖြစ်စေသည်။ ပညာရေး အပါအဝင် အခြေခံအဆောက်အအုံနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများတွင် တိုးတက်မှုအချို့ရှိသော်လည်း ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှု အားနည်းခြင်းနှင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ညံ့ဖျင်းမှုကြောင့် ဒေသဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် ခက်ခဲမှုများ ဆက်လက်တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ရပ်ရွာအတွင်းတွင်လည်း ကျေးရွာမြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများအပါအဝင် လူမှုရေးပြဿနာများ၊ နိုင်ငံရေးတင်းမာမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ရွာသားများသည် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် တွန်းအားပေးမှုများကို တင်းခံထားပြီး ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များကို ထိန်းသိမ်းရာတွင် ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် စည်းလုံးမှုကို ပြသကြသည်။ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာချက်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် ဒေသတွင်းရှိ ကျေးလက်နေရပ်ရွာများကို ပုံဖော်ရာတွင် ရှုပ်ထွေးသော ဒိုင်းနမစ်များကို မီးမောင်းထိုးပြပြီး ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် သာတူညီမျှသော အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် လိုအပ်ကြောင်း ထင်ဟပ်ပြသလိုပါသည်။

ရည်ရွယ်ချက်

- ၁။ ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများ၏ အဓိကအသက်မွေးဝမ်းကြောင်းဖြစ်သော ဆောင်ကော်ပင်နှင့် သစ်ကြားသီးစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ၏ အရေးပါပုံကို သိရှိနားလည်ရန်
- ၂။ မြေရှားသတ္တု၏ ဈေးကွက်ပေါက်ဈေး အတက်အကျနှင့် သတ္တုတူးဖော်သည့်လုပ်ငန်းများ၏ ဖိအားများ၊ ကျေးရွာ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူနေမှုပုံစံ စသည့်ပြင်ပအကြောင်းရင်းများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို သိရှိရန်
- ၃။ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု၊ လမ်းတံတားနှင့် အခြေခံအဆောက်အအုံစသည့် လူသားအရင်းအမြစ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် အရေးပါသော အခြေခံဆောင်ရွက်မှုများ လက်လှမ်းမှီရရှိနေမှု အခြေအနေအား သိရှိနားလည်ရန်
- ၄။ နိုင်ငံရေးမငြိမ်သက်မှု၊ စစ်မက်ဖြစ်ပွားမှုများ၊ မြေယာအခွင့်အရေးများ၊ အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများနှင့် ယှက်နွယ်ပတ်သက်နေသော သတ္တုတူးဖော်မှုများကြောင့် ရပ်ရွာ၏လူနေမှုစနစ်နှင့် ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများကိုပါ ထိခိုက်စေသော အငြင်းပွားမှုများကို သိရှိရန်
- ၅။ ကျေးရွာသားများ၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များအား ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရာတွင် ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို သိရှိရန်
- ၆။ ကျေးရွာလူထု ရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အစပျိုးမှုများနှင့် သာတူညီမျှသော အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှု အလေ့အကျင့်များကို သိရှိမျှဝေပေးနိုင်ရန်

တွေ့ရှိချက်

(က) လူမှုရေးအညွှန်းကိန်းများဖြင့် တိုင်းတာကြည့်ရှုခြင်း

မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုသည် ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ပြည်သူများ၏ လူမှုစီးပွားဘဝများအပေါ် မည်မျှအထိရိုက်ခတ်သက်ရောက်ကြောင်း သိရှိနိုင်ရန် MRW သည် လူမှုရေးအညွှန်းကိန်းများဖြစ်သော ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှု၊ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး၊ ဘေးကင်းလုံခြုံမှု၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရည်အသွေး စသည့်အချက်များဖြင့် အကဲခတ်သတ်မှတ်နိုင်ရန် ကြိုးစားထားပါသည်။ နိုင်ငံရေးနှင့် လုံခြုံရေးအခြေအနေအရ အချက်အလက်ပြည့်စုံစွာရရှိနိုင်မှု အားနည်းချက်များရှိသော်လည်း အတတ်နိုင်ဆုံးပြည့်စုံစွာ တင်ပြနိုင်ရန် ကြိုးစားထားပါသည်။

(ခ) စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှု

ချီဖွေမြို့နယ်၌ လယ်ယာ၊ သစ်တောနှင့် ငါးလုပ်ငန်းတွင် အများဆုံးလုပ်ကိုင်ကြပြီး လူဦးရေ၏ (၇၇.၀) ရာခိုင်နှုန်း ရှိပါသည်။⁴ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြားကျေးလက်ဒေသများကဲ့သို့ပင် ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများသည်လည်း စိုက်ပျိုးရေးနှင့် သစ်တောများ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်များအပေါ် မှီခို၍ အသက်မွေးကြသည်။ ဆောင်ကော်ပင်နှင့် သစ်ကြားသီးစိုက်ပျိုးခြင်း၊ ရောင်းချခြင်းသည် ကျေးရွာများ၏ အဓိကဝင်ငွေ အရင်းအမြစ် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဆောင်ကော်နှင့် သစ်ကြားသီး ဈေးကွက်ပေါက်ဈေးများ အတက်အကျရှိခြင်း၊ ဈေးကွက်ပျောက်ဆုံးခြင်းသည် ရပ်ရွာ၏ စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှုကို သိသိသာသာ ထိခိုက်စေပါသည်။ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုကြောင့် မြေဩဇာပျက်စီးမှုနှင့် ဈေးကွက်တုံ့ပြန်မှု များကြောင့် စိုက်ပျိုးရေးဝင်ငွေအနည်းငယ်ဖြစ်လာသည်။⁵ သတ္တုတူးဖော်မှု၏ နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်

⁴ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေနှင့် အိမ်အကြောင်းအရာသန်းခေါင်စာရင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ချီဖွေမြို့နယ်အစီရင်ခံစာ

⁵ Sovacool, B., et al. (2020). The Social and Environmental Complexities of Extracting Energy Transition Metals.

မူဖြစ်သော မြေဆီလွှာအရည်အသွေးကျဆင်းပျက်စီးခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာခြင်း စသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဖောက်ပြန်မှုများသည် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းလုပ်ငန်းများကို သိသိသာသာ ထိခိုက်စေပါသည်။ ထို့အပြင် သတ္တုတူးဖော်မှုပြုလုပ်ရန် မြေယာသိမ်းဆည်းမှုများသည် ဒေသခံတို့၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် အမွေဆက်ခံပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ခြိမ်းခြောက်နေပြီး ဒေသခံတို့၏ အိုးအိမ်၊ အလုပ်အကိုင်နှင့် ရိုးရာလူနေမှုဘဝပုံစံကို ယိမ်းယိုင်ပျက်ပြားစေပါသည်။

"ကျွန်တော်တို့ဆောင်ကော်ဆိုရင် နှစ်ပေါင်း ၄၀/၅၀/၆၀ အဲ့လောက်ခိုင်တာလေ။ အခု ဒီသတ္တုဆိုရင်တော့ ဘယ်လောက်မှရှာမှာလည်း မဟုတ်ဘူး။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ဘိုးဘွားပိုင်တဲ့ မြေကြီးက အကုန်ပျက်စီးသွားမှာ။ နောက်ပြီးမှ ဒီအိမ်တွေ အကုန်လုံးပျက်စီးသွားတာပေါ့နော်။ ဆောင်ကော်စိုက်ပြီးမှ ရွာရဲ့စီးပွားရေးတိုးတက်လာတာ"

" တရုတ်မဝယ်တာက ၂၀၁၇/၁၈ လောက်ကတည်းက။ ဒီမှာ မြေရှားတူးလို့ မဝယ်တော့တာလို့လည်း ပြောကြတယ်။ မြေရှားကလည်း ၂၀၁၇/၁၈ ကတည်းက စမ်းသပ်နေကြတာပေါ့။ ၁၇/၁၈ ကတည်းကစလို့ သစ်ကြားသီးက ဈေးမရတော့ဘူး "

ပညာရေး နှင့် ကျန်းမာရေး

ချီဖွေမြို့နယ်တွင် အခြေခံပညာမူလတန်းမှအထက်တန်းအထိ ကျောင်းပေါင်း (၇၅) ကျောင်း ရှိသည်။ သို့သော်လည်း အချို့ကျေးလက်ဒေသများရှိ ကျောင်းများတွင် ဆရာဦးရေမလုံလောက်မှု၊ ပုံနှိပ်စာအုပ်အပါအဝင် သင်ထောက်ကူပစ္စည်းမလုံလောက်မှု၊ ကျောင်းအဆောက်အဦး ခိုင်ခန့်မှုအားနည်းခြင်း စသည့်အခြေအနေများကို MRW မှတွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ ထိုအခြေအနေများသည် ဒေသခံကလေးငယ်များအားလုံးအတွက် လက်လှမ်းမှီနိုင်သော ပညာရေးဖြစ်ရန် ခက်ခဲမည်ဖြစ်ပါသည်။ အသက် (၂၅) နှစ်နှင့်အထက် လူဦးရေ၏ (၄၈.၃) ရာခိုင်နှုန်းသည် လုံးဝကျောင်းမနေဘူးသူများ ဖြစ်ကြပြီး အသက် ၂၅ နှစ်နှင့်အထက် ကျေးလက်လူဦးရေ၏ (၅၅.၆) ရာခိုင်နှုန်းမှာ လုံးဝကျောင်းမနေဘူးသူများ ဖြစ်ပါသည်။^၆ ဤကိန်းဂဏန်းအချက်အလက်ကလည်း ချီဖွေမြို့နယ်တွင် အရည်အသွေးပြည့်ဝသော ပညာရေးဝန်ဆောင်မှု အားနည်းနေဆဲ ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပေါ်လွင် စေပါသည်။ ပညာရေးအဆောက်အအုံများမလုံလောက်ခြင်း၊ ဆရာမများနည်းပါးခြင်းနှင့် စက်ပစ္စည်းအထောက်အကူများမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ပညာရေးအရည်အသွေးနိမ့်ကျလာနေသည်။^၇

ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းတွင် ပြည်သူ့ဆေးရုံများ၊ နယ်စပ်ဆေးပေးခန်းများနှင့် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနခွဲများရှိသည်။ သို့သော် အချို့နယ်စပ်ဆေးပေးခန်းများနှင့် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနခွဲများသည် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းနှင့် ဆေးဝါးပစ္စည်းများကင်းမဲ့နေပြီး အဆောက်အဦးအဖြစ်မျှသာရှိနေကြောင်း တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုတွင် ဆရာဝန်၊ သူနာပြုနှင့် လက်ထောက်ကျန်းမာရေးမှူး ၁ ဦးလျှင် လူနာ ၁၀၀၀/၂၀၀၀ ခန့် ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်မှုပေးနေရပြီး မိခင်နှင့်ကလေးဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးအညွှန်းကိန်းများအရ မွေးစကလေးသေနှုန်းနှင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျနှုန်းတို့သည် မြင့်မားနေဆဲဖြစ်ပါသည်။^၈ ချီဖွေမြို့နယ်တွင် တစ်နှစ်အောက်နှင့် ငါးနှစ်အောက်ကလေးသေနှုန်းများသည် ကချင်ပြည်နယ်နှင့်

^၆ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေနှင့် အိမ်အကြောင်းအရာသန်းခေါင်စာရင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ချီဖွေမြို့နယ်အစီရင်ခံစာ

^၇ Wilson, S. (2015). *Social Impacts of Mining at a Local Community Level*.

^၈ မြို့နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၊ မြို့နယ်အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန၊ ချီဖွေမြို့နယ်

မြစ်ကြီးနားခရိုင်တို့၏ သေနန်းများထက် မြင့်ပြီး အရှင်မွေးကလေး (၁,၀၀၀) တွင် အသက်တစ်နှစ်အောက်ကလေး (၆၄) ဦးနှင့် အရှင်မွေးကလေး (၁,၀၀၀) တွင် အသက်ငါးနှစ်အောက်ကလေး (၇၄) ဦး သေဆုံးလျက်ရှိပါသည်။^၉ အထက်ပါကိန်းဂဏန်းအချက်များအရ ချီဖွေမြို့နယ်ပြည်သူတို့သည် အရည်အသွေးပြည့်မီသော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ ရရှိရန်ခက်ခဲနေကြောင်း သိသာထင်ရှားစွာ တွေ့နိုင်ပါသည်။ ကျန်းမာရေးအရည်အသွေးညံ့ဖျင်းမှုသည် ဒေသခံများ၏ လူမှုဘဝတိုးတက်မှုအား နှောင့်နှေးစေမည် ဖြစ်သည်။

ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးသည် လူသား အရင်းအမြစ် ရေရှည်တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှု အတွက် အရေးကြီးသော အခြေခံ အုတ်မြစ်များဖြစ်သည်။ ထိုအုတ်မြစ်များ ခိုင်မြဲမှုမရှိပါက ဒေသတွင်းရှိ ပြည်သူတို့၏ လူမှုစီးပွားဘဝများ တိုးတက်မြင့်မားရန် ခက်ခဲမည်ဖြစ်ပြီး ထိုအခက်အခဲများကြောင့် ဒေသခံတို့သည် ၎င်းတို့၏ဒေသတွင်းရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ သယံဇာတများအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရာတွင် ချို့ယွင်းအားနည်းချက်များ ကြုံတွေ့လာရနိုင်ပါသည်။

"ဆေးပေးခန်း မရသေးဘူး။ လျှောက်တော့လျှောက်ထားတယ် ရုံးမှာ။ ဖျားနာရင် ကိုယ့်ဟာကိုယ် ချီဖွေအထိ သွားပြီးပြရတယ်။ မိုးတွင်းရောက်လာပြီဆိုရင်တော့ လမ်းမကောင်းတော့ ချီဖွေကို သွားရတာသိပ်မလွယ်ဘူး။"

Source - MRW

^၉ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေနှင့် အိမ်အကြောင်းအရာသန်းခေါင်စာရင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ချီဖွေမြို့နယ်အစီရင်ခံစာ

သန့်ရှင်းသောသောက်သုံးရေရရှိမှု

ချီဖွေမြို့နယ်တွင် အိမ်ထောင်စု (၈၆.၆) ရာခိုင်နှုန်းသည် တောင်ကျရေ/မိုးရေ မှရရှိသောရေကို သောက်ရေအဖြစ် သုံးစွဲကြပြီး အိမ်ထောင်စု (၈.၉) ရာခိုင်နှုန်းသည် မြစ်/ချောင်း/တူးမြောင်းမှရေကို သုံးစွဲနေကြပါသည်။ အိမ်ထောင်စု (၉၆.၁) ရာခိုင်နှုန်းသည် မသန့်ရှင်းသောအရင်းအမြစ်များမှ ရရှိသောရေကို သောက်ရေအဖြစ် သုံးစွဲနေကြရသည်။¹⁰ ဤအချက်သည် လွန်စွာအရေးကြီးပါသည်။

ခဲ၊ မာကျူရီ၊ ကက်မီယမ်နှင့် မန်းဂနီဇ်တို့၏ အနိမ့်ဆုံးစံနှုန်းထက်ပိုများသော ပါဝင်မှုကြောင့် ၉၆% အထက်အိမ်ထောင်စုများသန့်ရှင်းသောရေမရနိုင်ဘဲနေထိုင်ခဲ့ရသည်။¹¹ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်သည့် လုပ်ငန်းများမှ စွန့်ပစ်ရေများ၊ ပစ္စည်းများအား ချောင်းများအတွင်းသို့ အလွယ်တကူစွန့်ပစ်ကြသောကြောင့် မူလက မြစ်/ချောင်း/တူးမြောင်းများမှရေကို အဓိကသုံးစွဲကြသော ဒေသခံများသည် မြစ်ချောင်းများမှရေကို သုံးစွဲရန် ကြောက်ရွံ့လာကြသည်။ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုများပြုလုပ်ပြီးနောက်ပိုင်း သောက်သုံးရေများ ရှားပါးမှုနှင့် ကြုံတွေ့လာရကြောင်း ဒေသခံများမှ ပြောကြားသည်။ သန့်ရှင်းသောသောက်သုံးရေ ရရှိမှုသည် ကျန်းမာရေးအတွက် အဓိကကျသောအရာဖြစ်သည်။ ရေအရင်းအမြစ်ရှားပါးမှုသည် ဒေသခံတို့၏ ကျန်းမာရေးအပေါ်တွင် ကြီးမားစွာသက်ရောက်မှုရှိလာမည်ဖြစ်ပြီး စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စီးပွားရေးကဏ္ဍများပေါ်တွင်လည်း ရိုက်ခတ်လာမည် ဖြစ်သည်။

Source - MRW

"မြေရှားတူးတဲ့နားက ချောင်းရေတွေဆိုရင် ချဉ်ကုန်တယ်။ ပန်ဝါမှာ အခုဆိုရင် ရေတောင်ဝယ်သောက်နေရပြီ"

¹⁰ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံလူ့ဦးရေနှင့် အိမ်အကြောင်းအရာသန်းခေါင်စာရင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ချီဖွေမြို့နယ်အစီရင်ခံစာ
¹¹ Agusdinata, D.B., et al. (2018). Socio-environmental Impacts of Lithium Mineral Extraction.

လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး

ချီဖွေမြို့နှင့် မြစ်ကြီးနားမြို့အား ကွန်ကရစ်လမ်းဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသည်မှအပ ချီဖွေမြို့နှင့် ပန်ဝါမြို့၊ ချီဖွေမြို့မှ ကျေးရွာများသို့ ဆက်သွယ်ထားသောလမ်းအားလုံးသည် မြေသားလမ်းများဖြစ်ကြသည်။ မြေသားလမ်းများသည် မိုးရာသီတွင် သွားလာရန်ခက်ခဲသောကြောင့် ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများသည် ပွင့်လင်းရာသီတွင်သာ သွားလာအသုံးပြုနိုင်သည့် အခြေအနေဖြစ်သည်။ တယ်လီဖုန်းလိုင်းများ၊ အင်တာနက်များ ရရှိအသုံးပြုနိုင်သော်လည်း ၂၀၂၂ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းမှစ၍ တယ်လီဖုန်းလိုင်းများ၊ အင်တာနက်လိုင်းများ ဖြတ်တောက်ခြင်းခံရပြီး ဆက်သွယ်ရေးခက်ခဲလာသည်။ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးများ ညံ့ဖျင်းမှုသည် ဒေသ၏ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို နှေးကွေးစေပြီး ပြည်သူတို့၏ဘဝတိုးတက်မြှင့်တင်မှုကိုလည်း နောက်ကျကျန်ရစ်စေမည် ဖြစ်သည်။ မိုးရာသီအတွင်း လမ်းများမကောင်းမှု၊ နှင့် ဆက်သွယ်ရေးမတည်ငြိမ်မှုတို့ကြောင့် ဒေသခံများသည် လူမှုဘဝနှင့် စီးပွားရေးနှိမ်ပါးမှုများကို ခံစားနေရသည်။¹²

ချီဖွေမြို့နယ်တွင် အသက် (၁၅-၆၄) နှစ်အုပ်စု၏ အလုပ်လက်မဲ့ရာခိုင်နှုန်းမှာ (၄.၉) ဖြစ်ပြီး ကျား (၄.၅) ရာခိုင်နှုန်းနှင့် မ (၅.၆) ရာခိုင်နှုန်း ရှိသည်။¹³ ၂၀၁၄ ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်း အလုပ်လက်မဲ့ရာခိုင်နှုန်း နည်းပါးကြောင်း တွေ့မြင်နိုင်သည်။ သို့သော် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုများ ပေါ်ပေါက်လာပြီးနောက်ပိုင်း ကျေးရွာများတွင် အလုပ်လက်မဲ့ပြဿနာများ ကြုံတွေ့လာရကြောင်း ဒေသခံများမှ ပြောကြားကြသည်။ ဆောင်ကော်၊ သစ်ကြားနှင့် ချဉ်စော်ကား စသည့်ခြံလုပ်ငန်းများဖြင့် အသက်မွေးသော တောင်သူများသည် ၎င်းတို့၏မြေယာများ သိမ်းယူခံရခြင်း၊ သီးနှံ

¹² Lockie, K., et al. (2009). Social Implications of Mining in Australia.

¹³ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေနှင့် အိမ်အကြောင်းအရာသန်းခေါင်စာရင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ချီဖွေမြို့နယ်အစီရင်ခံစာ

ဈေးကွက်များ ပျောက်ဆုံးခြင်း စသည်တို့ရင်ဆိုင်လာရပြီး အချို့တောင်သူများသည် မိမိတို့၏မြို့လုပ်ငန်းအား စွန့်လွှတ်ပြီး သတ္တုလုပ်ငန်းခွင်များနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများတွင် အာမခံချက်မရှိသော ကြံ့ရာကျဘမ်းအလုပ်များ လုပ်ကိုင်လာရခြင်းများ ရှိလာသည်။ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်သားများ အလုပ်အကိုင်အခွင့် အလမ်းဆုံးရှုံးမှုကြောင့် တရားမဝင်သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့ လုပ်ကိုင်ကြနေရသည်။¹⁴ ဤဖြစ်စဉ်ပြဿနာသည် ဒေသခံတို့၏ ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးကြောင်းကို ထိခိုက်ပျက်ပြားစေပြီး လူမှုစီးပွားဘဝကို နောက်ပြန်ဆွဲချသွားနိုင်ပါသည်။

"သစ်ကြားသီးက အလုပ်မဖြစ်တော့ တခြားအလုပ်ပြောင်းလုပ်ဖို့ ရှာရတာ တခြားနေရာတွေမှာ နေ့စားသွားလုပ်ရတာရှိတယ်"

"အရင်က သစ်ကြားသီးလုပ်တယ် အခုက သစ်ကြားသီးလည်းမရောင်းရတော့ဘူး ကျွန်တော်တို့တောင်ပေါ်မှာလည်း လယ်ကွင်းလည်းမရှိဘူးဆိုတော့ ရတဲ့အလုပ်ပဲ လိုက်လုပ်ရတယ်။ သတ္တုဆိုက်တွေမှာ ဝင်လုပ်ကြတဲ့လူလည်းရှိတယ်။ ကျွန်တော်တို့လည်း တခါတလေ သွားလုပ်ကြတယ်။ ပုံမှန်တော့ မသွားဘူး။ သူတို့ သစ်ကြားသီးလာဝယ်တုန်းကတော့ အုလို အလုပ်သွားလုပ်စရာမလိုဘူး"

¹⁴ Mensah, M., & Okyere, O. (2014). *The Impact of Mining on Sustainable Practices in Developing Countries.*

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှု

ချီဖွေဆိုသောအဓိပ္ပါယ်သည် ယခင်က ချီဖွေချောင်းဆုံတွင် ငါးများပေါများခဲ့ပြီး ၎င်းငါးများကို အမှုန့်ကြိတ်၍ နယ်အသီးသီးသို့ ဖြန့်ဝေခဲ့ကြသည်။ ငါးမုန့်ကို ဒေသစကားဖြင့် ရှဖွယ်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ကာလရွေ့လျားပြီး ရှဖွယ်မှချီဖွေ ဖြစ်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုများ ပြုလုပ်လာပြီးနောက်တွင် ချီဖွေချောင်းတွင် ငါးများမတွေ့ရှိရသလောက် ရှားပါးသွားကြောင်း ဒေသခံများမှ ပြောကြားသည်။ MRW မှလည်း ချီဖွေချောင်းမှ ရေနမူနာရယူပြီး ဓာတ်ခွဲကြည့်ရှုခဲ့ရာ ရေတွင် Lead၊ Mercury၊ Cadmium နှင့် Manganese များသည် အန္တရာယ်ကင်း သတ်မှတ်ကန့်သတ်ချက်ထက်ကျော်လွန်ပြီး မြင့်မားနေကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ထို့အပြင် မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုကြောင့် သစ်တောများပြုန်းတီးလာပြီး ဒေသအတွင်းရှိ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များပျောက်ကွယ်လာပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို သိသိသာသာခံစားလာရကြောင်းလည်း ဒေသခံများမှ ပြောသည်။ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုများသည် ချီဖွေမြို့နယ်၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အရည်အသွေး အား သိသိသာသာကျဆင်းစေကြောင်း ထင်ရှားနေသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အရည်အသွေး ကျဆင်း ခြင်းသည် ဒေသနေပြည်သူတို့၏ လူမှုဘဝအားလုံးအပေါ်တွင် ကြီးမားစွာသက်ရောက်မည် ဖြစ်ပြီး နောက်ဆက်တွဲအနေဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကြုံတွေ့ရနိုင်ချေ မြင့်မားလာမည်ဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များအားလုံးသည် ချီဖွေပြည်သူတို့၏ အသက်အိုးအိမ်စည်းစိမ်များ တည်မြဲမှုအတွက် စိုးရိမ် ရပါသည်။ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းများကြောင့် သစ်တောများနှင့် သတ္တဝါများ၏ အမျိုးမျိုး ပျောက်ဆုံး နေ သည်။ ယင်းအခြေအနေသည်မဒဂတ်စကာတွင်တွေ့ရှိသော သတ္တုတွင်းပြဿနာများနှင့် ဆင်တူ သည်။¹⁵

"မေခမြစ်မှာ စီးဝင်တဲ့ချောင်းက ၃ ချောင်းပဲရှိတယ်။ တမူးချောင်း၊ ချီဖွေချောင်းနဲ့ ငေါ်ချမ်းခချောင်းရယ်။ ငေါ်ချမ်းခနဲ့ ချီဖွေချောင်းက သုံးလို့မရတော့ဘူး။ ငါးရှာစားချင်ရင် တမူးချောင်းတစ်ခုပဲကျန်တော့တယ်"

¹⁵ Mishra, B., & Sahu, P. (2013). Rare Earth Elements: Overview of Mining and Environmental Issues.

ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်း လက်ရှိ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်နေသောကျေးရွာများနှင့်
အနိအနားရှိကျေးရွာအမည်စာရင်း

စဉ်	ကျေးရွာအမည်	အိမ်ခြေ	လူဦးရေ	မှတ်ချက်
၁	ကျင်ထုံး	၂၄	၁၈၀	လက်ရှိတူး
၂	မော်ကုန်းအုပ်စု (ရွာ၃ရွာပါဝင်)	၄၀	၃၀၀	။
၃	နဘုတ်	၂၂	၁၅၀	။
၄	ဂျိတ်လွယ်	၃၃	၂၅၀	။
၅	ယုတ်ချောင်း	၁၁	၅၀	အနီးရှိရွာ
၆	လောခေါင်	၃၀	၂၅၀	။
၇	လိန်ပိုင်း	၁၂	၅၀	။
၈	ရစ်ကျော်	၁၂	၇၀	။
၉	အွန်ချိတ်	၉	၁၀၀	။
	စုစုပေါင်း	၁၈၄	၁၄၀၀	

မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှု

ကျေးရွာများသည် ၎င်းတို့ရပ်ရွာအနီးမြေရှားသတ္တုတူးဖော်မှုကို ကန့်ကွက်ကြသော်လည်း ဒေသတွင်းရှိ အာဏာပိုင်များ၊ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖြစ်သော KIA၊ ပြည်သူ့စစ်၊ နယ်ခြားစောင့်တပ်နှင့် လုပ်ငန်းရှင်များ၏ ခြိမ်းခြောက်မှု၊ တားဆီးမှုများ၊ အရေးယူမှုများနှင့် ဖိအားပေးမှုများကို ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။ လက်နက်ကိုင်များနှင့် အာဏာပိုင်များက မြေရှားတူးဖော်ရန် အကန့်အသတ်မဲ့ခွင့်ပြုပေးမှုများကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် မိရိုးဖလာ လယ်ယာလုပ်ငန်းကို ထိခိုက်စေပါသည်။ ရွာသားများသည် ၎င်းတို့၏ မြေယာနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းများ ပျက်စီးသွားနိုင်ခြေကို စိုးရိမ်ကြောင်း ဖော်ပြပြောဆိုနေကြသော်လည်း လက်နက်ပြုပြီး အသက်အန္တရာယ် ခြိမ်းခြောက်မှုများအောက်တွင် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ပြောဆိုနိုင်ကြသည်။ မြေယာအငြင်းပွားမှုများနှင့် အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာပြဿနာများရှိနေပြီး တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှဌာနတိုင်းရင်းသားများနှင့် ဆွေးနွေးမှုမရှိဘဲ မြေရှားသတ္တုတွင်းတူးဖော်မှုများကို ဆောင်ရွက်နေသည်။¹⁶

"သတ္တုဆိုက်က ဖရဲဘက်က KIA အဖွဲ့တွေက သူတို့ရေသောက်တဲ့နေရာမှာ သတ္တုသွားစမ်းတာ။ ရွာသားတွေက တားတယ် မလုပ်ပါနဲ့ဆိုပြီးတော့ တားလိုက်တော့ သူတို့က လက်နက်နဲ့ခြိမ်းခြောက်တယ်"

¹⁶ Sovacool, B., et al. (2020). Strategic Resource Conflicts in Developing Nations?

ရပ်ရွာများ၏ ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် ထောက်ခံအားပေးမှု

ကျေးရွာများသည် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ အထူးသဖြင့် ပြင်ပမှလူများဝင်ရောက်လာမှု၊ ရပ်ရွာ၏ဝိသေသလက္ခဏာများနှင့် အရင်းအမြစ်များအပေါ် ၎င်းတို့၏အကျိုးသက်ရောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်ပြီး မြေယာအခွင့်အရေးနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များအပေါ် အငြင်းပွားမှုများလည်းရှိနေသည်။ ဤစိန်ခေါ်မှုများကြားမှ ရွာသားများသည် ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရန်နှင့် လူမှုဘဝပုံစံကို ထိန်းသိမ်းရာတွင် ခံနိုင်ရည်ရှိရန် ကြိုးစားပြီး စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ပြသနေကြရသည်။ ၎င်းတို့၏မြေယာများကို ခေါင်းပုံဖြတ်ခြင်းနှင့် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရခြင်းရန်မှ ကာကွယ်ရန် ဆောင်ရွက်နေကြပြီး စီးပွားရေးနှင့် လူမှုဘဝများ တည်ငြိမ်မှုရှိစေရန် တင်းခံနေကြရသည်။

ခြုံငုံကြည့်လျှင် လူမှုစီးပွား ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာချက်သည် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ကျေးရွာရှိ လူမှု-နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှားမှုများကြား ရှုပ်ထွေးသော အပြန်အလှန်ဆက်စပ်မှုကို မီးမောင်းထိုးပြနေပြီး မြေယာအခွင့်အရေးနှင့် အုပ်ချုပ်မှု ပြဿနာများဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများသည် ရပ်ရွာအတွင်း လူမှုရေး- နိုင်ငံရေးတင်းမာမှုများကို ဖြစ်စေသည်။ ရှင်းလင်းပြတ်သားသော မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်စနစ်များနှင့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံများ မရှိခြင်းသည် ဒေသတွင်းတင်းမာမှုများကို ပိုမိုဆိုးရွားစေသည်။

ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်မှု

စိန်ခေါ်မှုများရှိနေသော်လည်း ရွာသားများသည် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ထောက်ခံအားပေးကာ ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကို ထိန်းသိမ်းရာတွင် ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ပြသနေကြပါသည်။ လူမှုစီးပွားနှင့် နိုင်ငံရေးစိန်ခေါ်မှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် စုပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုတွင် တက်ကြွစွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု လက္ခဏာနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ထိန်းသိမ်းထားစဉ် ရပ်ရွာ၏သုခချမ်းသာကို ဦးစားပေးသည့် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံချက်များအတွက် အရေးကြီးသော လိုအပ်ချက်များရှိပါသည်။ မျှတသော အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှု အလေ့အကျင့်များနှင့် အုပ်ချုပ်မှုဖွဲ့စည်းပုံများသည် ကျေးရွာရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။

အကြံပြုချက်

- ၁။ ကျေးရွာများသည် ဝင်ငွေ၏အဓိကရင်းမြစ်အဖြစ် ဆောင်ကော်ပင်နှင့် သစ်ကြားသီးစိုက်ပျိုးခြင်းအပေါ် ကြီးကြီးမားမား မှီခိုနေရပါသည်။ ဆောင်ကော်နှင့်သစ်ကြားသီး ဈေးကွက်ပေါက်ဈေးများ အတက်အကျရှိခြင်းသည် ရပ်ရွာ၏ စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှုကို သိသိသာသာ ထိခိုက်စေသောကြောင့် ဒေသတွင်းရှိ အာဏာပိုင်များနှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများက ဒေသတွင်းရှိ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအကူအညီဖြင့် အချိန်မီ ဖြေရှင်းပေးသင့်သည်။
- ၂။ မြေရှားသတ္တုတူးဖော်ရာလုပ်ငန်းခွင်နှင့် နီးကပ်သော စိုက်ပျိုးခြံများမှ ထွက်ရှိသောသီးနှံများသည် လူအများစားသုံးသင့် / မသင့် ဓာတ်ခွဲစမ်းသပ် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၃။ မြေရှားသတ္တုမှ ဝင်ငွေရရှိနေသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒေသတွင်း ရှိအာဏာပိုင်များအနေဖြင့် ရရှိနေသောဝင်ငွေများမှ ချီဖွေမြို့နယ်အတွင်းရှိ အခြေခံအဆောက်အဦးများ၊ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးကောင်းမွန်စေရန် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။

၄။ ကျေးရွာများရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုများကိုဖြေရှင်းရန်အတွက် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ NGO နှင့် INGO များပူးပေါင်းပြီး ဒေသတွင်း မျှတသော အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှု အလေ့အကျင့်များ ဆောင်ရွက်ကူညီပေးကြရန် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။

သုံးသပ်ချက်

လူမှုစီးပွား ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာမှုသည် ကျေးရွာလူထု ရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုများနှင့် အခွင့်အလမ်းများ၊ အထူးသဖြင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှု၊ အခြေခံအဆောက်အဦး၊ အုပ်ချုပ်မှု၊ လူမှုရေးဝန်ဆောင်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မီးမောင်းထိုးပြပါသည်။ ကျေးရွာလူထုသည် ဆောင်ကော်ပင်နှင့် သစ်ကြားသီးစိုက်ပျိုးခြင်းကဲ့သို့ အရေးပါသော ဒေသတွင်းစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများကို ကိုယ့်အားကိုယ်ကိုးပြီး လုပ်ဆောင်နေသော်လည်း ဈေးကွက်ပေါက်ဈေးအတက်အကျ၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ပညာသင်ကြားခွင့် မလုံလောက်မှု၊ မြေရှားပါးသတ္တုတူးဖော်ထုတ်ယူမှုများ စသော ပြင်ပဖိအားများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။

သို့သော်လည်း ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုတို့အတွက် အခွင့်အလမ်းများလည်း ရှိပါသည်။ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများကို ကွဲပြားစေခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့သော အရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲမှု အလေ့အကျင့်များကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ အခြေခံအဆောက်အဦးများ အားကောင်းလာစေရန်နှင့် ဒေသနေပြည်တို့၏ အခွင့်အရေးများအတွက် လှုံ့ဆော်ခြင်းဖြင့်၊ ရပ်ရွာလူထု၏ ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် သုခချမ်းသာကို မြှင့်တင်နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသတွင်းရှိ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒေသအာဏာပိုင်များမှ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ရပ်ရွာလူထု၏ စီမံခန့်ခွဲမှုအရည်အသွေးနှင့် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်များကို ခွန်အားပေးမြှင့်တင်ပေးနိုင်ပါသည်။

KIA – Kachin Independence Army

NGO – Non-governmental Organization

INGO – International non-governmental Organization

References

- ¹ Mudd, G.M., & Jowitt, S.M. (2014). *Social and Environmental Impact of the Rare Earth Industries.*
- ² Weng, J., et al. (2013). *Environmental and Social Impacts of Rare Earth Mining in China.*
- ³ Sovacool, B., et al. (2020). *The Social and Environmental Complexities of Extracting Energy Transition Metals.*
- ⁴ Wilson, S. (2015). *Social Impacts of Mining at a Local Community Level.*
- ⁵ Agusdinata, D.B., et al. (2018). *Socio-environmental Impacts of Lithium Mineral Extraction.*
- ⁶ Lockie, K., et al. (2009). *Social Implications of Mining in Australia.*
- ⁷ Mensah, M., & Okyere, O. (2014). *The Impact of Mining on Sustainable Practices in Developing Countries.*
- ⁸ Mishra, B., & Sahu, P. (2013). *Rare Earth Elements: Overview of Mining and Environmental Issues.*
- ⁹ Sovacool, B., et al. (2020). *Strategic Resource Conflicts in Developing Nations?*